

Extranummer med anledning av debatten om 'Nutida kultur'

Fritänkaren

Nr. 135 Mars 2005

Trettonde årgångens nummer 4

Innehåll :

"Nordens judar"	2
Debatt om 'Nutida kultur'	3
Lägesrapport	6
Shakespearedebatten, del 69: <i>Mera om Derby och Bacon</i>	8
Några filmer (bl.a. "En långvarig förlovning")	10
Ahasverus minnen, del 47: <i>Mera om korsikanen</i>	11
Den absurda krigsresan, del 20 : <i>Romersk final</i>	14
Regnflykten, del 7: <i>Skitkul i Chitkul</i>	16
Länstolsresan, del 14: <i>Läget i Pelling</i>	17
Den besynnerliga bombresan, del 10 : <i>Istanbul blues</i> (avslutning)	19

Fritänkaren är egentligen främst en essätidning vars kanske huvudsakliga syfte är att framlägga de ständigt vidare forskningsresultat som kommer fram genom redaktörens och hans kontakter ständigt fortsatta forskning inom främst musik, litteratur, film, psykologi, filosofi, politik och religion men kanske främst genom deras resor och erfarenheter genom främst möten med människor och initieringar i främmande förhållanden. *Fritänkaren* försöker alltså helt enkelt främst att vara ett didaktiskt och sakligt informationsblad med syftet att upplysa.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 - 4 ("*Fritänkaren*", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från utlandet:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 13.2.2005

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 152

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet i HTML-format jämte andra skrifter på följande adress: <http://hem.fyristorg.com/aurelio/>

e-post-adress : lanciai@hem.utfors.se

WSN 1652-0122

"Nordens judar"

Det råder förvånansvärt mycket förutfattade meningar, missförstånd och vanrykten om denna utsatta och sårbara folkgrupp, som har förmodats vara i utdöende under hela 1900-talet men som ändå aldrig lyckats dö ut. Beteckningen 'Nordens judar' hörde jag första gången under 1970-talet, när till och med Finlands svenskaste stad Runebergs eget gamla Borgå fått finsk majoritet. Redan när min mor i Buenos Aires under 50-talet försökte beskriva det folk som hon tillhörde möttes hon av reaktionen: "Aha! Så ni hör till de sista levande exemplaren?" Svaret föll sig naturligt: "Jo, men dock inte till de allra sista." Helt utdöende har finlandssvenskarna aldrig lyckats bli, hur de än har varit illa åtgångna och förföljda av finnarna, hur de än har förnekats och förträngts av det moderland som i princip övergav dem redan för tre hundra år sedan i och med Carl XII:s havererade krigspolitik, hur svårt det än varit för dem att växa upp i till exempel en stad som Helsingfors förföljda av finska gatugång, hur kämpigt det än är att överleva som sig själv i ett land som Finland som minoritetsfolk med ett minoritetsspråk med inte mycket mer än åtminstone mänskliga rättigheter.

Vilket är synd, då finlandssvenskarna, som trots allt är och förblir konstant omkring 300,000 till antalet, utgör en enorm nordisk resurs var de än förekommer. Inte bara är deras version av det svenska språket det klaraste språk som talas i Norden och som förstås av mest folk i Norden, (Islands president Vigdis Finnbogadóttir föreslog vid ett tillfälle att alla i Norden skulle studera finlandssvenska som det språk som var det enda nordiska språk som kunde förstås av alla nordbor,) inte bara utgör de en gedigen kulturryggrad i största allmänhet var de än uppträder, inte bara kommer de från det land i världen som enligt statistiska mätningar framstår som det ärligaste och det hederligaste i världen, inte bara är de lika arbetsamma och sega som de präktigaste finnar, inte bara är de dessutom pålitliga och ordhålliga, uthålliga och initiativrika, (Adolf Erik Nordenskiöld som med "Vega" fann vägen genom Nordostpassagen var finlandssvensk liksom även Arvid Horn, som räddade Sverige efter Stora Ofreden, den tappra Karin Månsdotter, den främste gustavianen Gustav Mauritz Armfelt, den siste store klassiske symfonikern Jean Sibelius, bara för att nämna några,) utan dessutom är de i allmänhet trevliga, friska och direkt hälsosamma.

Nu börjar några dra öronen åt sig och tycka detta vara rena skrytvalsen, men så roligt ska vi inte ha. Så det är kanske bäst att inte säga mera just nu. Dock kan det inte nog poängteras, att både Sverige och Finland misstar sig i att förtränga den finlandssvenska befolkningen, Sverige genom att låtsas som om den inte finns och tycka det underligt att inte alla finnar bara talar finska, och Finland genom att långsamt men säkert ständigt ytterligare begränsa finlandssvenskheten i Finland, som om den inte var nog liten nu redan. Många exilfinlandssvenskar som återbesökt Finland har ställt sig frågan: "Men vart har alla finlandssvenskar tagit vägen? Varför hör man inte svenska längre som förr överallt? Har de upphört att existera?" Inte alls. Problemet är att de ständigt måste huka sig. Liksom dessa återbesökande exilfinlandssvenskar har de i många fall fått bättre jobb utomlands, exempelvis i Sverige, och med sin i många fall naturliga tvåspråkighet har de två språken lätt blivit fyra och åtta, så de fått ännu bättre jobb ännu längre bort, och så vidare, och så har förskingringen tilltagit. Naturligtvis märks det inte från hur avlägsna länder de än troget ändå åtminstone håller kontakten med det dock (av mest klimatiska skäl) notoriskt iskalla moderlandet.

Så finlandssvenskarna är ingalunda utdöda eller ens utdöende. De bara hukar sig och kämpar vidare i vad som för dem måste vara en ständig språklig motvind, utomlands eller hemma, men med nödvändighet utan att göra något större väsen av sig än nödvändigt för att åtminstone överleva och kunna fortsätta överleva som sig själva.

Här har vi nu en exilfinlandssvensk som från England vågar ta upp det känsliga ämnet vår senaste kontroversiella bilaga om (inte bara) den atonala musikens problem:

Debatt om 'Nutida kultur'

Laila Roth:

"Mycket intressant! Men hur vågar du? Och hur har du råd? Det ger anledning till många frågor. Detta är ju både ett fall av 'kejsarens nya kläder', rena bedrägeriet på högsta nivå och i stor skala men framför allt olaglig kartellbildning. Man måste fråga sig: är det likadant inom konsten och litteraturen? Inom konsten säkert. Men det är inte lika enkelt att bluffa inom litteraturen, särskilt inte här i England. James Joyces 'Finnegans Wake' har aldrig slagit igenom, och T.S.Eliot blev aldrig helt accepterad av engelsmännen. Till och med Lawrence Durrell är ganska ringaktad idag, och inte ens hans 'Alexandriakvartetten' lyckades nå klassikerstatus. Men framför allt kommer frågan: kan detta inte leda till schismer, musikaliska gräl och framför allt obehagliga påhopp? Finns det någon vetenskaplig grund för fördömandet av all atonalism som rena bluffen? För mig är det förstås självklart och det är det väl för de flesta tänkande och vettiga människor, men ett fördömande är ett drastiskt steg att ta medan det i regel är att föredra att '*live and let live*' - ingen atonal musik kan ändå överleva i längden, så varför inte låta bluffmakarna ha sin dåliga föreställning i fred och helt enkelt nöja sig med att vägra applådera den? Det skulle jag ha gjort. Tidsfaktorn är också intressant: måndagsgruppens kupp måste ha skett ungefär samtidigt som Olof Palme fick fria händer att förstöra det svenska skolsystemet och när filmen '491' släppte loss den dåliga smaken på bioduken och rivningsraseriet började i de svenska trästäderna och president Kennedy blev mördad. Barbariet tycks genom en ödets oförklarliga tillfällighetssynkronisering ha släppts loss över världen samtidigt på alla kulturella fronter och även politiskt genom Vietnamkrigets upptrappning. Hela sammanhanget är milt sagt förunderligt...."

- *Laila Roth*

Vi vidarebefordrade Laila Roths meningar till Johannes B. Westerberg, (en annan exilfinlandssvensk i borte Himalaya) som själv studerat musik, och som hade följande kommentar:

"Laila har alldeles rätt. Jag kunde inte ge henne mera rätt. Det handlar bara om självklarheter. Musik är inte musik om den inte sjunger av sig själv. Med det menar jag, att all musik som inte sjunger är död eller åtminstone dödlig. Det är samma sak med litteraturen. Litteratur består om den gör ett intryck. Bästa exemplet är en saga: om sagan gör ett intryck så att den blir ihågkommen eller ger klara bilder eller ger anledning till citat så är det levande litteratur som består. En nonsensdikt som inte betyder något, en berättelse som inte är konkret eller ett drama utan karaktärer är död eller dödlig litteratur som omöjligt kan bestå. Samma med musik: om den har en melodi som kan läras in så är det musik. Om den har harmonier som man kan höra inom sig så är det musik. Ett tolvtonsmusikstycke kan aldrig ha en melodi som på något sätt kan ge ett bestående intryck i hjärnan eller ge en harmoni som kan genljuda i minnet och är därför värdelöst som musik då den inte kan bestå. I princip, allt i litteratur och musik som kan memoreras är bestående och äkta litteratur och musik. Det samma i konsten: ett konstverk som ger en bild som hjärnan kan registrera och komma ihåg är ett konstverk, medan ett konstverk som inte föreställer något och saknar en i hjärnan duplicerbar form är inget konstverk. Vem som helst kan minnas hur Leonardos 'Nattvarden' ser ut, men ingen kan i minnet skilja en Paul Klee-tavla från en annan eller från en annan liknande tavla av en annan konstnär. Memorabiliteten är testet. En

melodi man minns dör aldrig. Ett avskräckande tolvtonsstycke av bara dissonanser och missljud dör omedelbart då det helt saknar liv från början."

- JBW

En annan kommentar:

"Tack för senaste 'Fritänkaren'. Naturligtvis har musikern rätt. Att sitta i ett orkesterdike och tvingas spela mördande tolvtonsmusik kan ju ta knäcken på vilken musiker som helst och skrämma honom bort från musiken för gott - det är ju rena musiksabotaget från början till slut. Jag menar tolvtonsmusiken. Skandalen är att det blivit möjligt att tjäna pengar på det. Det måste ju locka fram alla möjliga bedragare och klåpare som inte kan skriva ren musik, och så får de sig serverat ett läckert smörgåsbord om de bara skriver musik som garanterat ingen kan begripa - och på köpet görs det omöjligt att de ska få fan för det, då all kritik genom statliga myndigheter belagts med munkavle från början. Hoppas bara du slipper få skit för det här. Se upp för mordlystna tolvtonsmusiker med outsläckliga hämndbegär!

Sätt för guds skull inte ut mitt namn om du publicerar detta."

- Kapten Nemo

"En kammarmusiker" svarar:

Svar till Laila R.

Olaglig kartellbildning?

Inte mer olaglig än Katolska kyrkan och ett antal andra rörelser som med tiden blivit "politiskt korrekta"... vilket i praktiken betyder att dit går pengarna och i förlängningen även medaljerna, och som grädde på moset även radio och TV. Om sammanhangen (eventen) är tillräckligt högtidliga kommer även det "sociala trycket" att införliva den sista länken i kedjan, nämligen publikens (oärliga) applåder. Kunskapen och civilkuraget hos folket är inte större än så...

Hur vågar du?

Hur vågar Dan Brown...

Schismer och bråk inom musikervärlden?

Bör Dan Brown hålla tyst för att inte störa husfriden inom Katolska kyrkan?

Svårare att bluffa inom litteraturen?

Självklart, eftersom den frivilligt läses hemma på kammaren. Om man inte begriper någonting lägger man boken åt sidan... det är dock betydligt svårare att rakt framför 1000 personer gå ut under en pågående konsert, särskilt om du är tjänstgörande musiker! Även i biosalongen märks en viss försiktighet, dock gör mörkret att många ändå tar chansen vid behov...

Svårigheten för moderna litterater är inte större än att deras Akademi t o m kan dela ut suspekta Nobelpris... ingen nämnd och ingen glömd. Den påföljande ökade försäljningen av böckerna genererar långt mer pengar än själva priset...

Samma tidsperiod som...?

Mer relevanta jämförelser är den destruktiva anorektiska modebranschen från 60-talet och framåt... lika falsk mot naturen som atonal musik. Forskning har visat att de flesta heterosexuella män tänder (fysiskt) på kvinnliga former. Fast det har friska män och kvinnor redan vetat om i ett par tusen år... att pojksmala höfter dessutom ger sämre villkor för både mor och barn som ska födas, har man också vetat länge... inte konstigt att kejsarsnitten ökar konstant...

Vetenskapliga grunder?

Ja, både inom grundforskning och på mer en opinionsundersöknings nivå... tyvärr vågar inte mainstreamforskarna dra *entydiga* slutsatser trots att mätresultaten är entydiga! Varför? Annars vore de kanske inte mainstreamforskare så länge till...

Grundforskningen har vissa analogier med senaste sexforskning där man fört in en mätsond i kvinnans underliv för att få ett "objektivt" svar på *om* och *vad* kvinnor egentligen tänder på vid exponering av erotiska ljud och bilder. Detta gjorde man för övrigt första gången redan på 70-talet med samma "chockerande" avslöjanden...

Varför får mainstreamforskare i sex säga sanningen? Därför att det handlar om ett basbehov som alla människor har intressen i varje dag, utom kyrkan... Finkultur är inte ett basbehov hos alla, utan mer ett revir som mutas in av olika nördar i konkurrens med varandra...

Live and let live?

Har du samma generösa inställning till de som riskerar jordens fysiska klimat? Samma ödeläggelse håller på att ske i själens och kulturens "klimat". *Båda* klimaten kan vara totalförstörda inom detta århundrade om inget görs! Det kulturella giftet fungerar enligt samma principer som cancer. Sjuk vävnad växer okontrollerat och äter upp frisk vävnad... När cancerpatienten frågar om läkaren kan göra något åt tumören, ska vi/du då svara: *live and let live?*

Svar till J.B.W.

Memorabiliteten är testet?

Så snäv har inte ens jag varit i min definition. Senromantikerna skriver helt tonalt även om man ofta rör sig på "yttersta grenen". Dvs stora delar är så avancerade både harmoniskt och melodiskt att de bara svårligen eller inte alls låter sig memoreras. Så länge språket dock är läsbart - registreringsbart av hjärnans programvara kan man bara tycka att musiken är bättre eller sämre, men inte helt diskvalificera densamma. Så du har rätt till ca 70%...

Till "kapten Nemo"

Sätt för guds skull inte ut mitt namn om du publicerar detta?

Det är inte "vi" som är kättare eller rebeller. De verkliga kättarna är minoriteten av avantgardister allt sedan Ryska revolutionen... som efter andra världskriget har blivit fundamentalistiska och vill trampa sönder en 3000-årig gemensam kulturell "infrastruktur"!

Ytterligare kommentar till Laila Roth:

Det finns faktiskt vetenskaplig grund för vår kammarmusikers ogiltigförklarande av all atonal musik som musik. Redan 1984 presenterade den amerikanska forskaren Diana Deutsch vid Kaliforniens universitet i San Diego genom uppmärksammade arbeten om 'Psykologi och Musik' relevanta forskningsrön som genom empiriska experiment entydigt påvisade (den för normalt tänkande människor självklarheten i) att varken ord sammanflätade i satser utan mening eller sammanhang *eller* toner i tolvtonsserier utan melodi kunde memoreras av den mänskliga hjärnan, medan däremot vilken melodi som helst liksom även vilken sats som helst med subjekt och predikat samt någon mening utan vidare tacksamt kunde upptagas av den mänskliga hjärnan med bestående behållning. Alla Diana Deutsch mycket omfattande forskningarna i 'Psykologi och musik' bevisar entydigt riktigheten i såväl Johannes B. Westerbergs slutsatser ovan som allt vad vår kammarmusiker velat påvisa i fråga om all atonal musiks fullständiga nonsenskaraktär. Om folk tycker om att ägna sig åt nonsens eller tycker det är roligt att åstadkomma nonsens är en annan sak, men, som Doktor Samuel Johnson i tiderna sade, "Nonsens kan bara försvaras med nonsens." Summan av musikpsykologiforskaren Diana Deuschs slutsatser är alltså, att atonal musik aldrig kan uppfylla samma kriterier som tonal musik och att således atonal musik aldrig kan betraktas som likvärdig musik med tonal musik.

Här är länken till Diana Deutsch omfattande material med betydande referensregister:

<http://www-psy.ucsd.edu/%7Eddeutsch/>

Lägesrapport

Jag var ute och seglade med min morfar i natt. Vi var ute på tu man hand i Finlands skärgård, och allt var harmoniskt. Alltid när jag drömmer om Finland är det ett tecken på att jag mår som bäst och inte kan må bättre och samtidigt är som mest avslappnad och som minst bekymrad. Ingen uppmuntrade mig varmare som musiker än min morfar, som 1968 helt generöst gav mig en komplett uppsättning av alla Chopins pianonoter i förhoppning om att jag skulle lära mig allting utantill. Nu blev det inte så, utan det mesta av alla noterna blev bara studerat om dock jag prövade på att spela en stor del. Chopin var alltid grunden i hela min musikaliska orientering och har så alltid förblivit, om dock Beethoven var större som kompositör och både framför allt Schubert och Schumann men även Mendelssohn och Berlioz förblir oundgängliga kompletterande element. Åtminstone en framstående författare har dock framhållit Chopin som nummer ett i musikhistorien: James Hilton, som skrev "Adjö mr Chips", romanen om Shangri La och "Slumpens skördar" och som själv var en skolad musiker.

Dessutom är nu mina grannar bortresta varför jag kan känna mig något så ovanligt som helt fri i min musikutövning - jag behöver inte riskera att de utlöser granatattacker och ljudbombsattentat för att jag övar eller komponerar. Skräcken är tillfälligt borta.

Fastän musiken utgjort mitt livs huvudsakliga levebröd kom den dock alltid i andra hand. Mitt första intresse var litteraturen, det var det jag främst ville satsa mitt liv på, och det var egentligen först sent vid 10 års ålder som jag beslöt att ta upp musiken på allvar som komplement. Den har rent praktiskt alltid haft den mycket viktiga funktionen i mitt liv att den disciplinerat mig och hållit mig klar i knoppen. Musik kräver koncentration och daglig övning både praktiskt och intellektuellt, vilket gör att själen aldrig kan slappna av - man hålls vaken, pigg och alert på ett kanske mer effektivt sätt än vad någon annan konstgren kan erbjuda. Därigenom har musiken blivit livsviktig för mig för så länge jag lever, fastän egentligen alla mina musikaliska karriärer bara blev fiaskon. Som pianist kunde jag aldrig bemästra min anatomiska defekt i höger hand, som organist blev jag desillusionerad över orgelns tillkortakommande som ren mekanik utan nyanseringsmöjligheter, som pianolärare förlorade jag alla mina bästa elever åt musikhögskolor eller utlandet medan jag aldrig blev av med alla de sämsta, medan endast sång- och körverksamheten fortfarande fungerar någorlunda. Som kompositör har min huvudsakliga insats varit en vidareutveckling av Chopins balladform, men all denna melodiska musik ligger fortfarande otryckt i manuskriptform för det mesta oläslig utom för mig själv och i tekniskt mycket ofullkomliga kassettbandsinspelningar. Jag trodde datortekniken skulle underlätta renskrivning av musik, men det visade sig nästan vara tvärtom: det tar längre tid och är mer komplicerat att skriva ut noter för dator än för hand.

Problematiken är kusligt identisk i min litterära verksamhet. Hur mycket jag än skrivit, hur intressanta ämnen jag än engagerat mig i, vad jag än har berättat och hur felfritt och klart jag än försökt renodla mitt språk har jag inte lyckats åstadkomma mycket mer respons än bara refuseringar. Kanske jag borde ha ansträngt mig mer och friat till förlagen mer aggressivt. I regel har jag inte kontaktat mer än ett förlag i stöten (för att inte splittra en satsad lojalitet); och då ett förlag kan ta upp till tre månader på sig i betänketid har det inte blivit mer än några lättträknade frierier i året. Efter de första årens (1969-71) försiktiga trevanden gjorde jag inga försök alls fram till 1978, varefter jag dock alltid haft något manuskript inne någonstans. Min enda framgång i det

litterära har varit vad jag utgivit själv med egna medel, främst då tidskriften 'Fritänkaren', som sedan starten 1992 långsamt men säkert utvidgat sin prenumerantskara med 40%. Till detta kommer Internetmöjlighetens våldsamma expansionsklarsignal, som lett till att inte bara alla tidigare nummer av 'Fritänkaren' utan även mer än 90% av all vår litterära produktion sedan 1969 ligger tillgänglig på nätet, vilket även omfattar andras produktion än min egen.

Hur har jag då kunnat klara detta liv ekonomiskt med nästan bara ideellt arbete hela livet? Många har undrat över detta. Jag medger att det var svårt till en början, det var till och med mycket svårt under 70-talet, men tack vare min materiella anspråkslöshet har det egentligen aldrig varit något större problem. Man fick från början lära sig att vända på slantarna och undvika onödiga utgifter, så klarade man sig och kunde man alltid räkna med ett litet plus. Framför allt har det hjälpt att jag aldrig supit, rökt eller odlat andra laster. Därigenom kunde man också alltid prioritera det ideella, så att detta aldrig behövde vika för det materiella. Sedan min senaste flyttning 1991 har jag gått med klar vinst varje år. Den kanske största ekonomiska lättnaden i mitt liv var arvet från min far, som lämnade efter sig en ansevärd reskassa "som helst bara skulle användas till resor", vilket innebar att jag kunde fortsätta vara på resande fot tre månader i året utan ekonomiska problem.

Enda nackdelen med resandet är att musiken under min bortavaro måste ligga nere, då jag inte kan ta mitt piano med mig, och då det sällan dyker upp andra pianon i min väg. Även min körverksamhet måste bli lidande av detta. I gengäld får jag mycket läst och skrivet under mina resor som jag har svårt att hinna med hemma. Det finns alltså ingen anledning att ändra mitt sätt att leva pendlande mellan vidsträckta "fortbildningsresor" och hårt disciplinerat effektivt och intensivt arbete hemma. Dock skulle det vara önskvärt att bli accepterad litterärt av åtminstone något förlag någon gång.

En del av problemet är att svensk litteratur är en lokal företeelse med snäva begränsningar. Det fanns ytterst få svenska författare som skrev för en publik bortom Svedala, egentligen bara Runeberg och Fröding, Strindberg och Selma Lagerlöf. Hade jag varit verksam i exempelvis England eller Italien, Frankrike eller Tyskland hade jag klarat mig ifrån problemet med det svenska syndrom som Strindberg så utmärkt definierade: "I Sverige är allting omöjligt." När jag började skriva på allvar hade jag ambitionen att satsa på engelska, men inget världsspråk kan ersätta ens modersmål. En del av Fritänkarens artiklar har jag översatt till engelska, och kanske att jag borde ha satsat mera på detta. Man kan alltid göra mer än vad man gör, men det hemska är, att ju mer och hårdare man arbetar, desto mer känner man att man har kvar att göra. Allt arbete leder till mera arbete, som leder till mera arbete....

Kärleken då? Hur kan jag leva utan kärlek? har många frågat sig. Genom de misstag jag begick som ung genom att falla för "fel" damer och skaffa mig negativa erfarenheter av både hur falsk yttlig skönhet kunde vara och hur brutal erfarenheten kunde vara, lärde jag mig att hellre klara mig utan än ta risker. Naturligtvis har jag dock aldrig kunnat leva utan kärlek. Romain Rolland skrev om Beethoven, att fastän han var döv och inte kände kvinnor "så gick han alltid och var förälskad". Kärleken är viktigare för mig än reella förhållanden. Goda vänner betyder mera för mig än bindande förbindelser. Ingen kan hindra mig från att alltid älska, men jag är rädd att ingen kommer att kunna binda min kärlek till jorden....

Göteborg 5 februari 2005, Runebergsdagen.

Här presenteras nu en annan finlandssvensk i 69-e rondan av Shakespearedebatten:

Den misskände earlen av Derby

Debatten om Shakespeares identitet kan pågå i oändlighet förutsatt att man håller de så att säga "kriminaltekniska" möjligheterna till identifiering utanför. Fritänkaren har hittills gått på den linjen. Så långt följer Fritänkaren faktiskt det litteraturhistoriska etablissemang. Skillnaden består i att artiklarna i Fritänkaren handlar om alla de personer som (i motsats till skådespelaren från Stratford) hade viss kapacitet att producera dramer. Det hade förvisso Francis Bacon (1561-1626) och William de Vere, earl af Oxford (1550-1604). Sedan tycker vi alla litet olika när det gäller att bedöma hur mycket dessa personers mentalitet liknar "Shakespeares".

Men författarna till nästan alla av de 68 avsnitten har tagit väldigt lätt på de tungt vägande indicier på Shakespeares identitet med William Stanley, earl av Derby (1561-1642), som Abel Lefranc och A.W. Titherley har lagt fram. Och framför allt, de har helt bortsett från att ett så att säga "kriminaltekniskt" bevis *binder* Derby vid författarskapet. Jag syftar på den lista med 30 mer eller mindre ovanliga uttryck som är gemensamma för Shakespeares verk och Derbys brev. Listan har länge funnits tillgänglig; den har publicerats såväl i boken *Hamlets hemlighet* (1995) som på min hemsida <http://home.swipnet.se/nordling>.

Identifikationen är av samma typ som används i samband med fingeravtryck. Dvs. man jämför detaljer som inte är unika var för sig, men som är tillräckligt ovanliga för att kombinationen av ett antal av dem skall bli extremt ovanlig – i praktiken unik. I fallet Derby tillkommer i första hand att hans nordengelska dialekt färgar alla Shakespeares verk och i synnerhet *Hamlet*. Därefter kommer att två gravmonument (från 1632 och 1633) över nära släktingar till Derby är försedda med dikter i omisskännlig Shakespearestil. Man finner vidare att ortnamnen i Shakespeares dramer bildar ett mönster som överensstämmer väl med de resor som man vet att Derby företog. Till råga på allt detta visar fyra av Shakespeares dramer tydlig påverkan av det tyskspråkiga dramat *Prinz Hamlet aus Dänemark*, som kan vara författat av Derby men knappast av Oxford eller Bacon. Dessa dog båda före 1632 och kan alltså inte ha författat poemen på de två gravstenarna. Inte heller kallade sig någondera "Will" (som författaren till sonett 136).

Beträffande Marlowe (1564-93) så uppvisar de verk som publicerats under hans namn samma språkliga stil som Shakespeares dramer. Om Derby författade Shakespeares dramer så måste han alltså också ha skrivit Marlowes. Den sistnämnde är för övrigt utesluten som författare till Shakespeares verk eftersom dessa till stor del är från tiden efter 1593. Det finns inte minsta skymt av bevis för att Marlowe skulle ha varit vid liv efter detta år. Det *enda* "beviset" för att han skulle ha överlevt sin officiella död bygger på slutledningen: Marlowe författade Shakespeares dramer. Många av dessa tillkom efter 1593. Alltså levde Marlowe efter 1593. Så länge det inte är bevisat att Marlowe författade dramer efter 1593 (eller visade något annat livstecken) bör han alltså uteslutas ur skaran av tänkbara författare av Shakespeares verk. Uppenbarligen författade han inte heller de dramer som (efter 1593) tillskrevs honom själv. Oberoende av vem det var som använde pseudonymen "Shakespeare" så ligger det nära till hands att anta att vederbörande kan ha använt även andra personers namn som pseudonymer.

Såvitt jag kan erinra mig har ingenting framkommit som motsäger ovanstående resonemang. Ingen kritik har framförts mot Lefrancs eller Titherleys argument för Derbys författarskap. Ingen har påvisat någon brist i fråga om den stilistiska identifikationen. Svenska domstolar har funnit metoden säker nog för att för att avgöra författarskapet till anonyma brev. Alla som inte är beroende av det förstockade

etablissemanget borde kunna enas om att det inte längre är möjligt att fränkänna Derby *huvudansvaret* för Shakespeares verk. För detta saknas sannerligen inte bindande bevis. Det i förra numret (inlägg 68) anförda motargumentet att Derbys "konventionella liv med ansvarskrävande befogenheter långt från London" skulle utesluta honom som författare till sonetterna är helt ohållbart. Derby disponerade en bostad i Westminster, han studerade som ung vid Gray's Inn och i 33-årsåldern vid Lincoln's Inn. Man vet för lite om hans liv för att kunna klassa det som speciellt konventionellt. Dessutom är det naturligtvis omöjligt att veta vad som döljer sig hos en person som till det yttre uppträder konventionellt. Allt som oftast finner vi att skenet bedrar. Nöjer vi oss med så enkla "bevis", så kretsar också solen kring jorden.

Jag skulle önska att "Shakespearedebatten" äntligen kunde övergå i "Derbydebatten". Dvs. först och främst en debatt om vad Derby skrev eller inte skrev utöver Shakespeares verk. Här finns verkligen massor att både diskutera och utforska. T.ex.: Komponerade Derby Tobias Humes musik? Skrev han Kyds dramer? Skrev han alla de dramer som publicerades under namnet William Shakespeare (resp. W. Sh.) men som inte fanns med i första folion? Bland alla dessa har etablissemanget av någon anledning erkänt endast *The Tempest* som ett verk av "Shakespeare". Vilka dramer skrev Derby på tyska? Skrev han den italienska *L'Ambleto*? Författade han *The Anatomy of Melancholy by Democritus Junior* som har tillskrivits Robert Burton? (Burton-frågan har redan berörts i Fritänkaren nr 72.)

En annan intressant fråga är vilken hjälp Derby fick från universitetsutbildade sekreterare (t.ex. Kyd och Marlowe,) som kanske biträdde med författarskapet. Och sist men inte minst, vilka idéer och uppslag fick Derby från sin studentkamrat Bacon (vid Gray's Inn) och sin svärfar Oxford?

Till slut en rättelse till inlägg 68: Den tyska Prinz Hamlet spelades troligen vid slottsinvigningen 1585, men inte av engelska yrkesskådespelare. Det var först året därpå som sju sådana besökte Helsingör. Eftersom de inte kunde tyska uppförde de sannolikt en engelsk version av det tyska dramat. En sådan existerar.

Carl O Nordling

Och så här lyder John Bedes senaste forskningsrön om Bacon:

"När Bacon var tretton år gammal och låg vid Cambridge (1574) förklarade han sin avsikt att 'samla all kunskap', och liksom författaren till Shakespearedramerna kom han mycket nära målet.

Bacon ägde tusentals böcker, han gjorde noteringar i dem när han läste dem och även understrykningar, som han lät sekreterare skriva av och göra till handböcker.

Tre tusen av Bacons böcker och handböcker samlades av en av hans levnadstecknare. Vid dennes död såldes samlingen till Folger. Under de senaste åttio åren har denna samling hållits inlåst och okatalogiserad i Folgerbibliotekets källare om den inte har förstörts.

Två av Bacons anteckningsböcker lyckades undkomma inlåsningsen och innehas av Londons universitet. En av dem har Macbethnoteringar i marginalen. En av Bacons egen hand handskrivna bok finns i British Museum. Den innehåller 120 anteckningar för 'Romeo och Julia' från samma tid då pjäsen skrevs.

Dessa böcker är bara en del av Bacons enorma system för att 'samla all kunskap'. Det finns ett brev från 1500-talet som beskriver hur Bacon kunde besöka arbetarkvarter i syftet att observera vanliga arbetare i deras arbete och (utan att vara nedlåtande, vilket författaren poängterar,) intervjua yrkesarbetarna om deras arbete, metoder och arbetsmaterial. Det är troligen ingen tillfällighet att datorer kommit fram till att

praktiska handböcker som skrivits ned av Bacons vän Gervase Markham egendomligt nog måste ha varit skrivna av Shakespeare.

Ett mysterium är förknippat med Bacons efterlämnade pappers försvinnande. Han skrev bland annat en avhandling om 'Vindarnas historia' med hundra beskrivna observationer om vindarnas tryck mot segel och effekten därav, som måste ha varit förstahandsobservationer, och som utgjorde en del i en omfattande samling av avhandlingar i olika praktiska yrkeskunskaper. Just denna kan mycket väl ha legat till grund för den inledande scenens skeppsbrott i 'Stormen'. Vi vet att så många avhandlingar försvunnit genom en av hans korrespondenter, som hade många av Bacons skrifter, (*Historia Ventorum* och andra avhandlingar publicerades på kontinenten,) och som skrev till Bacons testamentsexekutor Dr Rawley att han var mycket angelägen om att få ta del av Bacons skrivverkstad där troligen dessa avhandlingar frambringats som led i ett större projekt. Jag gissar att den första generalencyklopedin, som Bacon pläderade för men inte fick leva tillräckligt länge för att kunna redigera, kan ha varit detta projekt som då avbröts genom det brittiska inbördeskriget.

Dessutom har vi Bacons erkända arbeten om klassisk mytologi, historia, retorik, vetenskap, juridik, filosofi, trädgårdskultur, arkitektur, teologi, duellering och annat som alltsammans har slående paralleller i passager hos Shakespeare.

Så i brist på Bacons förlorade eller undansnillade bibliotek och skrifter har vi ingenting annat att hålla oss till än de skymtar av detta omätliga kunskapshav som skiner igenom i samtliga de arbeten som går under namnet Shake-speare, som minst av allt var det namn som Stratfordaktören William Shakspeare använde sig av."

John Bede vill väl härmed göra gällande, att all den massiva kunskapssamling som ligger bakom alla de intressanta detaljerna i Shakespeares pjäser endast kan påträffas hos Francis Bacon, som därmed måste ha skrivit pjäserna.

Henry Clay Folger (1857-1930) var en mångmiljardär som samlade på allt som bara luktade Shakespeare. Folgers Shakespearebibliotek med 250,000 volymer är hans skapelse.

(Debatten fortsätter i nästa nummer.)

Några filmer

Jean-Pierre Jeunet har kommit med en ny bedårande film som heter "En långvarig förlovning", egentligen "En lång söndagsförlovning". Det handlar om första världskriget och är troligen den bästa film som någonsin gjorts om denna långvariga katastrof, som drastiskt slungade in hela 1900-talet från hög civilisation till det djupaste tänkbara universalbarbari. Närmast i klass kommer väl Jean Renoirs "Den stora illusionen" från 1937, men till exempel Stanley Kubricks film från 1956 med Kirk Douglas om samma ämne hamnar totalt i skuggan av dessa franska mästarefilmer. Inte ens den amerikanska "På västfronten intet nytt" från 1931 når upp till dessa bådas nivå, fastän den gjordes direkt på den bästa bok om första världskriget som skrivits.

Jean-Pierre Jeunets främsta styrka är hans enastående berättarteknik, där varje detalj är av högsta vikt för det stora hela, liksom varje pusselbit i ett mycket intrikat pussel. "Den långa förlovningen" är i själva verket uppbyggd som en pusseldeckare, där man blott med största möda (liksom filmens hjältinna) lyckas samla ihop pusselbitarna en i sänder för att först efter en lång och törnebeströdd väg av alla tänkbara provningar till slut äntligen komma fram till ett förlösande mål. Historien kan verka enkel: en trolovad enkel flicka (dessutom behäftad med polio, så att hon haltar genom hela filmen,) vägrar acceptera att hennes fästman dött i kriget och ämnar gå till

botten med hur det hela egentligen gått till. Det hela kompliceras av att han (jämte fyra kompisar) dömts till döden av krigsrätt för självstymning, varvid de skickats ut som kanonmat i ingenmansland, varifrån ingen återkommit levande såvitt man vet. Således förknippas fyra andra öden med fästeparets, och alla fem kartläggs av vår hjältinna med utomordentlig noggrannhet, så att vi får veta varenda detalj i vars och ens tragedi, deras älskarinnor och hustrur och dessas öden, hur korsikanens fästmö mördade sin fästmans överordnade i tur och ordning för att de låtit honom dö, och hur en undkommit levande genom att anta en död kamrats identitet. Komplikationerna är alltså mildt sagt överväldigande. Men filmen är (liksom 'Amélie från Montmartre') bedårande vacker och framför allt mänsklig alltigenom. Den är betydligt tyngre än den tidigare succékomedin, men vem kan väl göra en komedi om första världskriget? Den film som denna närmast påminner om är Steven Spielbergs 'Saving Private Ryan' med Tom Hanks för en del år sedan, och denna är i samma klass: närmast dokumentär till sin prägel, utsökt väl filmad och regisserad och oförglömlig i sin mer än vanligt gripande berättelse om helt vanliga människor som bara har oturen att råka illa ut i ett fullständigt meningslöst och monstruöst onödigt krig.

"*Far from Heaven*" väckte ampla lovord världen över när den kom för några år sedan med sin noggranna återgivning av 50-talet och dess stämningar, småborgerlighet och pastellidylliska stilfullhet med Julianne Moore i huvudrollen som hårt prövad hemmafru i en utsökt vackert stiliserad och fotograferad episodfilm om egentligen ganska triviala problem. Hennes man bedrar henne med en man, och själv finner hon som enda vän som hon kan tala med sin egen färgade trädgårdsmästare. Detta väcker alla lokala skvallertanters frenetiska energi, och negern tvingas flytta från grannskapet medan hennes man begär skilsmässa, och där står hon sedan ensam och övergiven av alla med två faderlösa barn. Det är egentligen bara en novell men fint skildrad och berättad med makalösa rollprestationer, Dennis Quaid som gör den misslyckade mannen är alltid mer än bra, och Julianne Moore lever upp till sitt livs roll, om hon dock är misstänkt lik Dolly Parton och man aldrig får se henne osminkad eller avsminkad och hon aldrig släpper sin sockersöta nästan servilt förbindliga fasad. Emellertid väcker filmen intressanta frågor.

Mannen hade haft problem med homosexualitet redan innan de gifte sig, han hade aldrig diskuterat saken med någon, äktenskapet måste ha varit lyckligt då det gav dem två barn, men så återfaller han i det gamla vänsterprasslet hjälpt på traven av alkoholmissbruk. Bör en man över huvud taget satsa på heterosexuellt äktenskap om han ägnat sig åt motsatt läggning? Kan den motsatta läggningen åtgärdas, om han vill det själv? I filmen anlitar han en psykiater som hjälper honom med hormonbehandling och elchocker utan att det hjälper, och inte slutar han supa heller. Hans fall verkar hopplöst.

Julianne Moore och den färgade trädgårdsmästarens förbindelse är klart en fråga om äkta kärlek, och ändå avstår de båda från den frivilligt på grund av det sociala trycket - både vita och färgade kastar stenar genom hans fönster och driver honom från staden. Hon säger farväl till honom, men frågan besvaras inte om det blir en fortsättning på förbindelsen eller inte. Det är kanske filmens största förtjänst, att den ställer väsentliga frågor utan att besvara dem, som Ibsen.

Ahasverus minnen, del 49 : Mera om korsikanen.

Ödet ville att jag skulle få träffa samme man på nytt på samma plats men tre år senare. Det var vid de folkupplopp som definitivt var den franska revolutionens dödsryckningar, och som den unge Napoleone Buonaparte från Corsica gjorde ett tvärt

slut på genom att cyniskt och tveklöst skjuta skarpt på pöbeln medelst kanoner. Jag såg honom göra det. Inte en ryckning förrådde en känsla i hans ansikte, men det nästan kändes som om han tänkte: "Om Ludvig XVI gjort sammanlunda hade inte bara han och hans familj levat idag utan även Marat, Robespierre, Danton, André Chenier, Saint-Just, Camille Desmoulins, kanske även Mirabeau, och alltför många andra."

Han förklarade senare för mig varför han skjutit skarpt genast. "Det var för att rädda människoliv." Så menade även Churchill när han sanktionerade Dresdens förintelse och atombombens användning vid Hiroshima och Nagasaki. "Om vi inte skjutit skarpt genast hade blodbadet blivit mycket värre." Det är lätt att säga när man inte sett hur det hade gått om det gått annorlunda. "Om vi följt det vanliga bruket hade vi först skjutit med lösa skott, folket skulle ha blivit skrämt, ingen skulle ha skadats, och de skulle ha anfallit med dubbelt mod, varvid slakten av dem skulle ha blivit dubbelt värre."

Vilken genialisk skarpsyn och upphöjd omdömesförmåga! Denne man skulle gå långt. Han dödar hellre hundra man än två hundra. Och vem tvingar honom att döda över huvud taget? Ingen utom han själv.

I detta ögonblick föddes den store Napoleon, ultracynikern, den kalle människoslaktaren som aldrig fick nog, det eviga krigets inkarnation, mannen som var död och omänsklighet och ingenting annat, sin tids överlägsnaste man.

Och vad var det som gjorde Napoleon? Ingenting utom revolutionen. Han var Frankrikes olycka, summan av dess olyckor, summan av Desmoulins, Marat, Danton, Saint-Just, Fouquier-Tinville, Robespierre och alla skräckväldets tjänare. Liksom de hade även Napoleon fötts som en hederlig man. Robespierre, den grymmaste diktator Frankrike någonsin haft, var en från början obesticklig jurist, en idealisk rättvisans tjänare, som hellre ville dö själv än döma någon till döden. Men han uppslukades av revolutionen, snärjdes i dess politiska Knossoslabyrint med giljotinen som Minotaurus, lärde sig den hårda vägen som så många andra att enda sättet att klara sig var att offra andra, och måste till slut gå under själv med ett ramaskri av skräckslagen fruktan för sitt eget livsverk, sin egen giljotin. Han försökte ta livet av sig av fruktan för döden men misslyckades, lyckades endast skjuta bort nedre halvan av ansiktet, varvid döden blev honom ännu fruktansvärdare och han själv utan nederkäke en dödens mest ohyggliga levande symbol. Jag såg hans avrättning och hörde hans skri, Frankrikes genom tiderna värsta mördare utan käke, utan haka och med ett skri av fruktan inför döden som jag aldrig skall glömma. Ludvig XVI:s kamp på schavotten för att motstå bödlarna var icke så ömklig som den värste mördarens död. Och likväl var båda hederliga män. Alla som dog på schavotten var i grunden hederliga män, och hederligast av dem alla var Danton, utom Mirabeau, som var den ende revolutionären som dog en naturlig död - av överansträngning för den franska revolutionens sak.

Även Napoleon var en i grunden hederlig idealist och kanske den mest hederliga och idealistiska av dem alla, fastän han offrade fler människoliv än vad någon tidigare gjort i historien. Hans idealism, heder och heroism slog alla rekord liksom även hans blodsoffer. Hans öde stod klart för mig redan då jag såg honom kallt skjuta ner Paris fria franska folk med kanoner framför Tuilerierna, men vi fick tillfälle att närmare diskutera saken då vi nästa gång träffades i Egypten.

Aldrig stod hans sol högre än då han utförde detta sitt vanvettigaste, fåfängaste och mest romantiska krigståg. Jag visste att han ämnade besöka Cheopspyramiden och hade lyckats ta mig in där före honom. Jag väntade på honom inne vid Faraos tomma sarkofag.

"Ni här?" sade han när jag trädde fram ur skuggorna och presenterade mig. För första gången såg jag honom riktigt förvånad, vilket han kanske aldrig varit förr.

"Vem annars?" sade jag mest på skämt.

"Ibland tror jag ni är mitt öde."

"Det kanske jag är också."

"Varför förföljer ni mig? Ni dyker alltid upp vid tillspetsade ögonblick."

"Därför att ni hör till de utvalda."

"Vad vill ni mig?"

"Endast egga er vidare."

"Tror ni det behövs? Tror ni något kan stoppa mig?"

"Min vän, ni vet inte om det ännu, men amiral Nelson håller som bäst på att förstöra er flotta vid Abukir."

"Det tror jag inte. Det kan han inte. Han är inte djärvare än jag."

"Jo, det är han, ty han vågar livet, vilket ni aldrig vågar."

"Beskyller ni mig för feghet?"

"Ja, det gör jag."

"Vore ni beväpnad skulle jag duellera med er här och nu."

"Jag antar utmaningen. Men vet, att den ni här och nu inleder den duellen med är ert eget öde, och den duellen skall ni utkämpa tills ni dör såsom besegrad."

"Aldrig skall jag besegras i strid."

"Ödet tar en alltid på sängen."

"Då skall jag aldrig mera ligga i en säng."

"Det är rätt. Akta er för att ligga i sängar. Ingenting är farligare för er."

"Kan ni inte komma med någonting konstruktivt? när vi ändå är här på tu man hand. Klagomål, kritik och illvilja har jag nog av till vardags. Ni tycks ha inblick i mitt fall. Vad tror ni om min framtid?"

"Jag tror inte. Jag vet."

"Vad vet ni då?"

"Ni skall kriga så länge ni lever och kan. Ni skall aldrig ge världen eller Frankrike fred. Ert namn är Oro, och den skall förtära er själv. Ni skall till sist förlora er duell med ert öde, men om ni är klok utnyttjar ni striden till det yttersta och låter den synas över hela världen. Ni är ensam mot världsordningen, men ni kan förföra och leda massorna, ni kan leda hela världen i er dans och låta den gå under med er. Ert liv är förutbestämt till att bli en tragedi, men ni har förutsättningar att göra den till ett monumentalt historiskt skådespel av oförgängligt dramatiskt värde."

"Vem är mina fiender bland människorna?"

"Ni har bara en."

"En enda person?"

"En enda."

"Är det Pitt eller Nelson?"

"Ingendera. Han är tysk."

"Vem är han?"

"Den enda människa i världen ni skall beundra."

"Känner jag honom?"

"Nej."

"Skall jag känna igen honom?"

"Ni skall ge honom ert fulla förtroende, och det skall bli er undergång."

"Ni förvånar mig."

"Sanningen är alltid förvånansvärd. Den är till för att folk skall häpna och lära sig något."

"Skall jag lära mig något?"

"Nej, ni skall aldrig någonsin lära er något."

"Det var alltid en tröst. Så slipper jag bekymra mig för den saken."

"Men världen skall lära sig desto mer av er."

"Det hoppas jag verkligen. Den har mycket att lära."

"Så ur den synpunkten är er tuktan av den välkommen."

"Fritt fram för mig och mina ambitioner, alltså?"

"Ja, fritt fram så länge det går."

Han grep mig om handen, och det lyste något i hans ansikte som liknade glädje.

"Det här har varit ett otroligt samtal. Folk kommer aldrig att tro mig."

"Berätta ingenting då."

"Jag hoppas att jag får träffa er igen."

"Det får ni säkert."

"Jag skall akta mig för den där tysken ni talade om. Vad heter han för resten?"

Jag visste tyvärr inte då ännu vad Goethe hette.

"Det vet jag tyvärr inte."

"Låt mig få veta det innan det är för sent," sade han med roade glänsande ögon, och så gick han ut ur gravkammaren. Själv stannade jag kvar där några timmar till för att tänka över vårt samtal.

Och några dagar senare fick Napoleon veta att hans flotta verkligen hade förstörts vid Abukir. Detta ledde till, som alla vet, att det egyptiska fälttåget övergavs och han reste ensam tillbaka till Frankrike för att rädda sin prestige genom den så kallade Brumairekuppen i november 1799, varvid han blev Frankrikes ledande man och Förste Konsul.

(Fortsättning i vanlig ordning i nästa nummer.)

Den absurda krigsresan, del 20: Romersk final

Jag fick tag på min nye vän Giovanni Bergamo, den gamle hedersmannen som jag mött hos Don Calabria i Verona, och han kom genast och avhämtade mig på Bar Pereira. Tyvärr var han mycket upptagen, men han bad mig hänga med. Således fick jag följa med honom på ett sjukbesök i universitetssjukhuset Agostino Gemelli i Rom.

Agostino Gemelli hade varit god vän och kollega med Don Calabria, och Gemellis stora ambition var att bygga ett sjukhus i Rom. Men det kunde bara finansieras av Milano. Förtvivlad vände sig Gemelli till Don Calabria och sade: "Vad ska jag göra?" Don Calabria sade: "Oroa dig inte. Börja bara bygga sjukhuset i Rom, så fixar Gud resten."

Gemelli följde Don Calabrias råd, grundstenen lades med eller utan pengar, och sjukhuset blev byggt och är ännu idag Roms förnämaste och mest specialiserade sjukhus.

Giovanni är över 80 men far nästan varje dag på sjukbesök. Han säger att han bara gör det av egoistiska skäl: "På så sätt glömmer jag mig själv och mina egna bekymmer. Det finns ingenting värre eller dödligare än att fastna i sig själv. Man måste hela tiden anstränga sig för att komma från sig själv och ut ur sig själv, för annars är det lika bra att lägga sig ner och dö och storkna i sina egna bekymmer. Då är det bättre att tänka på andra."

Och sålunda håller han sig ung, denne pigge 80-åring, som alltid är full av aktivitet och företag och aldrig tröttnar på att ta i tu med nya projekt. Han har varit mycket i Amerika och talar bra engelska, men, hur kristen han än är, har inga illusioner om kristendomen. Vi talade om Giordano Bruno, och han sade, att "sådana är de ännu idag. De har aldrig varit kristna i Vatikanen."

Jag berättade för honom om mitt intryck av påven igår, i hur mycket bättre kondition han verkade jämfört med fjolåret, och Giovanni kunde då avslöja, att påven hade börjat äta papaya, den mest C-vitaminrika av alla frukter, som också innehöll mycket A-vitamin.

Det var ett sant nöje att få vara tillsammans med Giovanni, även om det bara blev som sällskap under ett sjukbesök. Vi hoppades kunna organisera något bättre nästa gång. Vi hade dock åtminstone lyckats träffas i Rom.

Paolo hade lyckats organisera det så att vi kunde träffas alla tre, han och jag och Annie, den skandinaviska treklövervänskapen som hållit sedan 1990. Paolo och jag hade nu känt varandra i 30 år, och det var 15 år sedan han besökte mig i Skandinavien. Han hade inte alls förändrats under dessa 30 år. Han var nu dessutom på bättre humör än någonsin och var otroligt underhållande och rolig hela tiden. Jag attribuerade hans uppsluppenhet till att han äntligen efter många år slutit fred med sin bror, som han processat med i alla dessa år. Efter att båda deras föräldrar gått bort i mycket hög ålder nästan samtidigt hade bröderna tydligen funnit det lämpligt att börja samsas igen.

Utom sina lägenheter på Monte Mario, sitt hus i Nemi och sitt hus i Catania har han också nu föräldrarnas hus i Syrakusa att ta hand om. Han menar det vara sitt livs öde att få hand om hus att rusta upp och underhålla, vilket han aldrig lyckats med. Alla hans hus och lägenheter är helt i oordning.

Det var underbart att få träffa Annie igen efter en alltför lång tid. Hon berättade den sanna märkvärdiga historien om sitt livs tvillingsjäl. På dödsbädden hade hennes far avslöjat för barnen att han hade en oäkta dotter, som var född samma år som Annie. När Annie sökte upp henne i Göteborg fick de båda sitt livs chock: de var varandras spegelbilder. Och inte nog med det. Bådas äldsta söner, födda inom samma år, hette Peter. Annies äldsta dotter hette Pia, och när hennes halvsyster fått barn igen hade hon också tänkt ge barnet namnet Pia, om det blev en dotter. Nu blev det en son, men även han föddes inom samma tid som Pia.

Detta kusligt påtagliga tvillingsjälsförhållande ledde dock också till sorg. De hade levt i 47 år innan de äntligen fick veta att den andra existerade. Hur mycket roligt hade de inte kunnat ha, hur mycket hade de inte kunnat göra tillsammans under dessa 47 år! De hade funnit varandra först när de lagt den bästa tiden av sina liv bakom sig.

Vi for upp till Nemi och hade där en middag tillsammans med utsikt över den heliga sjön, där Castel Gandolfo ligger på den andra sidan. Det var nästan som ett historiskt ögonblick. Denna sjö med dess förhistoriska Dianakult från före både den romerska och den grekiska eran utgjorde enligt James Frazers antropologiska mastodontbok "Den gyllene grenen" ("*The Golden Bough*") den geografiska utgångspunkten för hela den västerländska civilisationen med sjöns hednakult fortplantad och spridd över hela Europa genom både den grekiska, den romerska, den keltiska och den kristna kulturen med dess kulter och mytologier. Och här satt vi och firade Långfredag med den magiska sjön och dess mer än 3000-åriga historia som urmoder åt den västerländska kulturhistorien för våra fötter.

Åtterresan till Verona blev lugn. Jag kunde i god tid skaffa mig en ordentlig sittplats i tåget, och denna gång var korridorerna mindre överfulla. Två damer hamnade i min kupé, som var från Minnesota och studerade i Graz, Österrike, och talade flytande tyska men ingen italienska. De hade ändå klarat sig på en semester ner till Sicilien men där blivit slängda av tåget då de saknat erforderliga sängplatser på ett sovvagnståg. Har man bott sex månader i Europa kan man som amerikan använda sig av Inter Rail-systemet, vilket de hade gjort. De var mycket unga, och vi talade inte alls om kriget.

Verona nåddes i gryningen helt öde och tomt innan staden vaknat. Vädret hade varit vackert och varmt hittills men lovade nu att svänga till det sämre. Det såg tyvärr ut att bli en regnig och mulen påsk.

(I nästa nummer: *Avslutning.*)

Regnflykten, del 7: Skitkul i Chitkul.

Det återstår att berätta om toaletten i Chitkul. Jag hade faktiskt badrum med vattenklosett på rummet, en sensation. Det var bara det, att om man vågade spola, så sprutade klosetten vilt omkring sig i hela badrummet, som en fontän. Man fick lära sig, att om man alls skulle trycka på knappen, så gällde det att genast huka sig och springa därifrån. Dessutom måste man efteråt gå ner med händerna i tanken och trycka ner proppen. Annars stod tanken sedan och forsade och skvalade hela natten.

Man vaknade klockan fem till ett betydligt värre forsande. Det regnade. Det öste ner. Genast anade man onda tidender. Dock kom bussen lyckligt iväg, ehuru man knappast ens kunde se vägen för regn och dimma. Närmast Chitkul är vägen bara grusväg utan räcken, så ingenting hindrar om man störtar ut i någon kurva med tiotals eller 20-tals meters fritt fall. Men vi kom tryggt fram till den asfalterade delen av vägen längre ner och passerade Ratcham. Sedan stannade bussen tvärt. Framför oss stod två andra bussar tomma. Vägen hade spolats bort. I stället gapade en avgrund av forsande muddar. Gyttjan var meterdjup och helt omöjlig att passera för något fordon.

Där stod den fullsatta bussens hela befolkning och huttrade i regnet och bevittnade katastrofresultatet och kunde ingenting göra. En halvtimme gick i det totala nederlagets tecken. Sedan tog en man av sig skorna, kavlade upp byxorna och vadade genom gyttjan och forsen till andra sidan. Han sjönk ner till låren men kom igenom.

Fler följde hans exempel. De väntade längst som hade bagage. Sårbarast var de som hade tunga ryggsäckar, alltså vi. Men det fanns ingen annan väg. Det var bara att kliva ner i dypölen fullastad med allt sitt bagage.

Det värsta var stenarna, som dolde sig i dyn och som var omöjliga att gardera sig mot när de rispade upp ben och fötter. Att dyn var nära 0 grader kall säger sig självt, och Fabian förlorade helt känslan i fötterna under strapatsen. Deras ryggsäckar var tyngre än min, så de tyngdes djupt ner i muddret och kunde ingenting göra. För att inte fastna måste de nästan simma och ta sig fram på alla fyra. Det var inte alls roligt och såg bitvis riktigt illa ut, men vi kom alla tre levande igenom.

På andra sidan fanns det lyckligtvis ett läger där man kunde tvätta av sig. Benen och fötterna var helt översköjda av blod och täckta av ett tjugotal skärsår, som stenarna i leran rispat upp. Lyckligtvis var det dock bara ytliga sår, som väl skulle torka så småningom och bilda skorpor. En jeep tog hand om oss och förde oss till Sangla. Vi fick inga pengar tillbaka för den betalade bussbiljetten till Rekong Peo men fick betala extra för jeepen.

I Sangla tog vi igen oss i Café Dummer och kunde i lugn och ro slicka våra sår och beräkna skadorna. Våra nederdelar hade fullständigt täckts av lera, vilket satt sina spår i byxorna, som ingenting kunde utplåna. Men allt bagage hade klarat sig, fastän jag flera gånger fått doppa mina väskor i dyn. Det hade kunnat vara värre.

Vi undrade hur det hade gått för Carmen och Maurice. De satt kvar någonstans där uppe och måste antagligen vänta tills vägen öppnades igen, vilket skulle ta minst två dagar. Kvar var också de andra två israeliska paren, av vilka ett just kommit ner från parikraman runt Kinnaur-Kailash (8 dagar) under oerhörda påfrestningar vid den mycket besvärliga nedklättringen, så det gick nog ingen större nöd på dem.

Lyckligtvis skulle det gå ännu en buss till Rekong Peo från Sangla samma dag, så vi inriktade oss på den. Vi hade bara förlorat en halv dag och mycket krafter. Men, som Ricardo frågade, tänk om fler vägpartier spolats bort av det plötsliga ösregnet? Det visste vi ingenting om. Jag kom ihåg hur det var i Ladakh för fyra år sen när Manalivägen spolades bort och bussar körde fast så att passagerarna fick simma och vada i flera kilometer och fick allting förstört... Regn i Himalaya ställer alltid till med problem och desto mer så ju högre upp det är och ju torrare trakterna är.

Det var ett utslaget gäng som i ganska hängigt tillstånd drog in på Café Mudder, förlåt, Café Dummer för att ta igen sig med långt ifrån så många plåster på sår som behövdes. Vi hade dock den turen att vi slapp ta jeep till Rekong Peo då det gick en buss halv ett. Vi kunde alltså dryga ut frukosten under fulla tre timmar, och det var just den vila vi behövde. Fabian fick gradvis tillbaka känslan i fötterna, mina tjugo sår slutade gradvis att blöda men inte att svida, medan Ricardo som den borne conquistadoren hade klarat sig bäst av oss fastän han haft den tyngsta ryggsäcken.

Solen tittade lyckligtvis mer och mer välsignelsebringande fram igen, och vår nedfärd från Sangla blev den angenämaste tänkbara då bussen för en gångs skull inte var sprängfylld. Vi kunde njuta av det hisnande landskapet medan bussen krånglade sig fram på enfiliga klipphyllor med 40 meters fritt fall rakt ner, vilken oupphörliga avgrund vi trollbundet fascinerade stirrade ner i och kunde lokalisera krossade bilvrak i, som störtat ner och låg där med alla fyra hjulen i vädret som trasiga dragspel, medan vi med våra knogar krampaktigt kramade handtagen i sätena framför oss, som om vi därigenom skulle sitta säkrare om bussen gick över kanten. Detta gjorde den nu inte, och vi klarade oss ända fram till huvudstaden Rekong Peo under Kalpa efter 38 härliga kilometer av avancerad vådlighet.

I Rekong Peo strålade solen, och vi kunde nästan se toppen på det heliga berget Kinnaur-Kailash. Vi tog in på det obskyra hotellet Saigan mellan postkontoret och stadens enda fungerande Internet-Café, då *Lonely Planets* guidebok rekommenderade detta ställe. Dess restaurang visade sig vara ännu under konstruktion, men det var ett drägligt ställe, för första gången i Indien denna gång kunde jag duscha i rinnande vatten, som det inte gjorde något att det var kallt, och därefter gick vi ut för att fixa mitt tillstånd för resan till Spiti. Ricardo och Fabian hade skaffat sina i Simla, medan jag måste låta fotografera mig, fotokopiera mitt pass och visum och fylla i en blankett som Ricardo och Fabian måste bevittna, så att jag kunde få tillståndet i morgon. Det kostade 153 rupier - 100 för tillståndet, 50 för fyra fotografier och 3 för fotostatkopiorerna.

Därefter provade jag Internetcaféet. Det fungerade faktiskt, och det var inte alldeles för långsamt. Jag lyckades få iväg fyra brev och gå igenom 100 erhållna sådana innan min betalda timme tog slut.

Det fanns dock inte många attraktiva matställen i staden. De etablerade hotellen Snowview, Mayur och Fairyland hade dugliga restauranger, men de enda övriga vi hittade var en liten Vikas vid huvudgatan. Sedan fanns det ännu mindre alldeles mörka tibetanska garderobssyltor, som inte var direkt attraktiva.

(I nästa nummer: *Krisen i Rekong Peo.*)

Länstolsresan, del 14: Läget i Pelling.

Tidigt på morgonen bjöd jag Phudong avsked och skildes därmed från mina kära svenska reskamrater som jag haft nära sällskap med i fyra dagar från Darjeeling till Phudong, och som jag således haft det stora nöjet att få tala mitt modersmål med i hela Darjeeling och genom hela norra Sikkim, men vi lovade att fortlöpande hålla kontakten.

Vädret såg ut att ljusna, och jag rekommenderade Jimmy och Katarina att försöka fara norrut till Mangan och Singik för att få se Kanjenjunga i all sin härlighet, men när jag lämnade Phudong såg jag molnen komma vältrande söderifrån.

I Gangtok fick jag snart en jeep till Jorethang. En annan europé visade sig, en polack, som kom för sent till min jeep men lovade komma efter. Han hann upp mig i Jorethang vid middag, och vi tog samma jeep upp till Legship och Gayshing. I väntan på nästa jeep där tog vi en liten slarvlunch med te och somoza och steg sedan i jeepen. Halvvägs upp till Pelling märkte han att han glömt sin väska kvar i Gayshing.

Den hade glömts kvar på hindirestaurangen i Gayshing. Han fick panik men behärskade sig väl och höll huvudet kallt. I hans ställe hade jag genast stigit av jeepen och sprungit ner tillbaka de få kilometrarna till Gayshing, men han beslöt att invänta första jeep på väg neråt.

I vår jeep satt det en officer som hade sin egen syn på problematiken. Han var mycket sympatisk och hjälpsam och erbjöd sig att fixa allt genom polisen: lokalisera bagen och få den överlämnad i laga ordning, men Mateusz, som han hette, ville hellre sköta saken själv. Han åkte ner med första mötande fordon till Gayshing medan han bad mig ta hand om hans övriga bagage.

För första gången någonsin kom jag fram till Pelling i dagsljus och njöt för fulla muggar av hela det monumentala landskapets skönhet på vägen upp. Garuda, mitt gamla stamställe, fanns kvar och verkade oförändrat, men tyvärr var min gamla värd inte där. Jag fick dock mitt gamla billiga rum nr 10 med allmänt badrum och hoppades Mateusz skulle acceptera det för 120 rupier.

Tyvärr fanns det inte varmvatten längre på Garuda, som det alltid funnits förut. Men Mateusz dök upp och var helt nöjd med mitt rumval. Han hade funnit sin bag precis i sista ögonblicket innan värden ämnat överlämna den till polisen, och nu kunde han bekänna hur nervös han hade varit: bagen hade bland annat innehållit hasch.

Då det ännu var ljus beslöt vi att uppskjuta lunchen till senare och i stället passa på att besöka Pemayangtse. Det började sakta skymma precis när vi kom fram, och vem kände jag då inte genast igen om inte Lama Gyapo, min gamle vän kaptan Yonda, som drev skolan för Sikkims föräldralösa barn? Det var en lyckträff utan like. Fastän han samtidigt hade en gråtande amerikanska att ta hand om bjöd han oss på te och bemötte oss artigt och vänligt, ehuru vi fick vänta tills amerikanskan gråtit färdigt och det redan blivit mörkt, innan han bjöd oss stiga in - Mateusz hade då gett upp och gått hem ensam i mörkret.

Amerikanskan hade haft ett litet nervöst sammanbrott då hon som buddhismstuderande som vistades i klostret tolv timmar varje dag hade blivit bjuden på whisky och omedelbart blivit så illa påverkad därav att det resulterade i en total depression. Ett löjligt och banalt fall, men lama Yonda bemötte det med största allvar.

När jag sedan fick tala med honom hade han mycket intressant att berätta. Karmapa-kontroversen närmade sig en juridisk förlikning, så att de fördrivna munkarna från Rumtek, som följt Karmapakandidaten i Kalimpong, skulle få komma tillbaka till Rumtek igen, då domstolen dömt att de fördrivits utan rätt. Emellertid förblev båda Karmapakandidaterna portförbudna av de indiska myndigheterna från sitt egentliga kloster Rumtek.

Lama Yonda var märkvärdigt oförändrad. Han var i bästa form, och hans behjärtansvärda arbete gick bra: där tjänstgjorde nu sex frivilliga västerländska lärare. Han gav även intressanta glimtar från sitt rika och tragiska liv som Sikkims konungs förtroendeman, som när Sikkim ockuperades 1974 av Indien ombads av kungen att förbli i hans privata tjänst, vilket kaptan Yonda därför inte kunde vägra. Emellertid fick alla andra tjänstemän i kungens regering höga befattningar av indiska staten, och att kaptan Yonda tackade nej till detta för att förbli i kungens tjänst uppfattades av indiska myndigheter som trots, varför han sattes i fängelse i tre omgångar i Calcutta, i Bihar och i Darjeeling, den sista vistelsen ett helt år, fastän han varken skadat någon, gjort sig skyldig till stämplingar eller begått något brott. Han hade dömts för blotta misstanken och varit enbart en politisk fånge.

När han äntligen kom ut blev han munk och inledde sin humanitära verksamhet och startade sin skola för Sikkims föräldralösa barn, som är ett fortlöpande och högt uppskattat projekt, varigenom han är respekterad av alla. Han är fortfarande hängiven och lojal mot det gamla kungahuset i Sikkim, vars nuvarande kung, helt maktlös, är en god buddhist och just nu i *retreat* i Bhutan.

Både Bhutan och Nepal fruktar samma indiska ockupation som Sikkim blev utsatt för. Beträffande öppnandet av den gamla handelsvägen från Gangtok in till Tibet hade lama Yonda sina tvivel. Den skulle tidigast öppnas om ett år, men relationerna mellan Indien och Kina kunde när som helst försämrats igen. Många var av den meningen att Kina äntligen accepterat Sikkim som en del av Indien endast emedan Indien uttryckligen accepterat Tibet som en del av Kina. Man kommer att tänka på Hitler-Tysklands och Sovjetunionens fredspakt före delandet av Polen och Baltikum 1939.

(forts. i nästa nummer)

Den besynnerliga bombresan, del 10 : Istanbul blues (avslutning)

En annan sak som vi diskuterade ingående var det dåliga tillståndet i västvärlden med dess förödande materialism, kommersialism och sexism. Detta var det största problemet för Ringo, som för dess skull fann det omöjligt att besöka Europa. Han ville lämna Turkiet och skrota dess islam och låga kulturnivå för att helst i stället få bli buddhist i Himalaya, men han hade inget pass och kunde inte lämna landet. Han kunde skaffa sig ett tillfälligt resepass för fyra dagar, varmed han kunde ta sig till Iran - det var allt. (Det går ett direkt tåg mellan Istanbul och Teheran som tar 40 timmar.) För att få ett nytt pass måste han resa hem till Tyskland och där uppge en fast adress. Om det inte fanns någon annan väg kunde han tänka sig göra detta om dock motvilligt, men då måste han först muta sig ut ur Turkiet. Detta var svårt även om han hade pengar, ty han hade aldrig kunnat hålla i pengar.

Han hade helt tagit avstånd från västvärlden 1963 (när Kennedy sköts) och i princip aldrig återomfattat den. Det berodde mest på dess vidriga masskultur, dess utstuderade hjärntvättssystem för att hålla folken i schack genom främst television och tidningspress, dess osunda materialism med statusjakt och bilkultur med oöverskådlig och oreparerbar miljöförstöring som följd av det påpiskade konsumtionssamhället och dess förödande amerikanisering med direkt skadlig skräpmat som huvudföreteelse. Oöverskådlig nytta skulle åstadkommas genom televisionsterrorister, som inte bara förstörde TV-apparater i alla offentliga lokaler men även planterade bomber i TV-stationer, bara för att råda bot på all vidrig reklam, de ännu vidrigare våld- och sexfilmerna och den fullständigt fördummande vanliga töntunderhållningens ytlighet.

Han hörde själv till de första hippisarna under 60-talet, som helt tog avstånd från det materialiska samhället för att i stället ägna sig åt och skapa alternativ, vanligen utanför samhället och med inriktning på den fria naturen. Med stor besvikelse hade han sett de flesta av sina vänner och kolleger ändå duka under för det materialistiska samhällets rutiner och försvinna och låta sig uppslukas levande av samhällets etablerade grottekvarns maskineri. Det fanns bara ett fåtal kvar som fortfarande var fria och självständiga, och de hade inte lyckats mera på sitt korståg än med att skapa avlägsna och avskilda oaser i öknen. Han hörde till ett sällskap som kallade sig "Öarnas vänner", och dessa öar var just sådana oaser, som Helena Norberg-Hodges verksamhet i Ladakh, som Greenpeace och Falun Gong, som antroposofiska stiftelser och annat sådant som helst förkastades och stämplades som olagligt av samhället. Men sådana öar finns överallt, har alltid funnits och kommer alltid att finnas. Varför ska det då vara så svårt att få deras budskap om förnuft och rätt förhållningssätt med naturen ut till resten av världen, som bara dumt låter sig förgiftas ner i utförsbacken? Detta såg Ringo som sitt livs största frustration: det går inte att övertyga majoriteten om vad som är förnuftigt.

Jag såg dock ett hopp därvidlag. Den förbränningsenergi som hotar att förstöra världen och dess klimat måste åtgärdas genom en total världsenergirevolution, som

onödiggör all kol- och oljeförbränning. Energin finns där. 95% av all energi som värmer jorden kommer från solen. Solenergin måste utvinnas och ersätta förbränningsenergin. Det gäller bara att satsa på att bemästra den teknologin, och planeten är räddad. Det kan vara enklare än man tror, och naturligtvis, tyvärr, har alla oljeindustrimedverkande allt intresse av att blockera en sådan utveckling så länge det finns olja kvar att förbränna och förgifta världen med.

Naturligtvis var Ringo och jag överens även på denna punkt, och vi kunde bara hoppas tillsammans, att, ju snabbare, desto bättre, för världen var sjuk, (Ringo återgav för mig en vetenskaplig-kemisk artikel om alla giftiga ämnen som redan finns lagrade i allt som lever och som vi inte kan bli av med, vilket medfört att epidemier som Aids kunnat explodera med sådan dynamik, att cancer praktiskt taget var okänt före 1880-talet, att malarian och TBC åter griper omkring sig, och så vidare, främst kanske genom giftet PCB,) och dess räddning var ingenting annat än en kapplöpning med tiden. Typiskt nog kommer de farligaste gifterna och hoten ut just genom förbränningen av olja, exempelvis genom produktionen av plast, som mest utvinns ur den muslimska mellanöstern, varför Bush ledd av sina oljeministrar startade det vansinniga Irakkriget. Arabvärlden med dess oljerikedom och fanatiska religiösa ensidighet framstår som ett Mordor, som hotar världen med sin allt förstörande och kvävande skugga, och som alla oljebolag med sina intressenter affekteras och korrumpas av, som kungarna av Rohan och Gondor. Saurons representanter eller närmaste tjänare är då bövlar som Khomeini, Saddam Hussein, Bin Laden och naturligtvis Muhammed själv, en sex- och maktfixerad epileptiker.

Vi kom att diskutera ett annat problem i sammanhanget: att liksom kristendomen blev helt korrumpad och urspårad genom att den etablerades och gjordes till statsreligion, så kan knappast någon av alla dessa öar och oaser i öknen som strävar för en bättre, renare och mera förnuftig värld, som Greenpeace och Falun Gong, antroposofin & CO, lyckas etablera sig eller få politiskt erkännande och framgång utan att de också blir korrumpade och deras mål förfelar sig. Ingen är starkare än en ensam som har rätt och är medveten om det och måste kämpa i ständig motvind, medan en massrörelse som blir etablerad och får makt aldrig mera kan styra sig själv och hålla kursen utan måste bli beroende av kompromissernas krav och ekonomisk politik och vars individuella krafter måste drunkna i de mångas viljors oreglerbara ström. Bara om det uppstår en kvalificerad ledare för denna ström som faktiskt kan rikta den rätt kan det bli ett historiskt positivt resultat, men då har vi Periklessyndromet: så länge Perikles ledde Athen gick det bara bra för Athen och presterade det en höjdpunkt i historien, men så fort han dog och ingen kunde ersätta honom och hans kvalifikationer, så brakade det åt helvete för Athen både kulturellt, historiskt och politiskt.

Det var en annan sak som vi var vemodigt överens om: att alla stora förändringar i historien hade varit till det sämre. Kristendomens revolution innebar Antikens undergång i barbarstormar, Muhammeds revolution förstörde vad som var kvar av Antiken, Luthers protestantism ledde till världskrig för hundra år framåt, franska revolutionen kastade Europa in i ett tjugofemårigt världskrig genom Napoleon, industrirevolutionen startade den världsförödande miljöförstörelsen och klimatförändringen, och så vidare till alla 1900-talets katastrofer, som alla varit totalt negativa och destruktiva med ett enda undantag: järnridåns fall 1989. De jugoslaviska krigen var ingen följd av den utan bara av Titos bortgång.

Så vi var ganska eniga om vår historisk-realistiska pessimism. Det är bara att fortsätta älska i motvind och ta avstånd från de oreglerbara massornas destruktivitet som famlar i okunskapens blindhet.

(I nästa nummer: *Tillbaka till Athen.*)

Göteborg 13.2.2005